

Η σχέση μεταξύ των γνωστικών και των συναισθηματικών πλευρών της έννοιας του εαυτού και η διαφοροποίησή τους στους τύπους προσκόλλησης προς τους γονείς

ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΔΑΣΚΑΛΟΥ¹

ΕΦΗ ΣΥΓΚΟΛΛΙΤΟΥ²

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα έρευνα είχε ως στόχο να διερευνήσει τη σχέση των γνωστικών πτυχών της έννοιας του εαυτού, όπως είναι οι αυτοαντιλήψεις του φυσικού, ηθικού, οικογενειακού, προσωπικού, κοινωνικού, ακαδημαϊκού/εργασιακού εαυτού, με τις συναισθηματικές πλευρές του εαυτού, όπως είναι το θετικό και το αρνητικό συναίσθημα. Επίσης, ως δεύτερος στόχος τέθηκε η διερεύνηση της διαφοροποίησης των γνωστικών και των συναισθηματικών πλευρών της έννοιας του εαυτού στους τέσσερις τύπους ασφαλούς, φοβικής, έμμονης και απορριπτικής προσκόλλησης προς τους γονείς. Η αντίληψη του εαυτού θεωρείται σημαντικό δομικό στοιχείο του μοντέλου προσκόλλησης καθώς διαμεσολαβεί και καθοδηγεί τα άτομα στις ενέργειες, στις σκέψεις και στα συναισθήματά τους (Bartholomew & Horowitz, 1991). Υποθέσαμε πως οι γνωστικές πλευρές της έννοιας του εαυτού συνδέονται και ερμηνεύουν τις συναισθηματικές πλευρές της. Επίσης, υποθέσαμε πως τα γνωστικά και τα συναισθηματικά συστατικά της έννοιας του εαυτού διαφοροποιούνται στους τέσσερις τύπους προσκόλλησης. Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 460 ενήλικοι 18-25 ετών, εκ των οποίων 209 ήταν άντρες (45,4%) και 251 γυναίκες (54,6%). Για τη συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήθηκαν τα ακόλουθα ερωτηματολόγια αυτοαναφοράς: η κλίμακα μέτρησης της έννοιας του εαυτού (TSCS:2, Fitts & Warren, 1996), η κλίμακα θετικού και αρνητικού συναισθήματος (PANAS, Watson, Clark & Tellegen, 1988) και το ερωτηματολόγιο διερεύνησης σχέσεων προσκόλλησης (RQ, Bartholomew & Horowitz, 1991). Τα αποτελέσματα των στατιστικών αναλύσεων έδειξαν ποιες αυτοαντιλήψεις ερμηνεύουν το θετικό και το αρνητικό συναίσθημα προς τον εαυτό, καθώς και τη διαφοροποίηση των αυτοαντιλήψεων και του συναισθήματος στους διαφορετικούς τύπους προσκόλλησης προς τους γονείς.

Λέξεις-κλειδιά: Έννοια του εαυτού, Συναισθηματικές πτυχές εαυτού, Προσκόλληση.

1. Διεύθυνση: Τμήμα Ψυχολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, 541 24 Θεσσαλονίκη. Τηλ.: 2310-997357, Fax: 2310-997332, E-mail: vasod@psy.auth.gr
2. Διεύθυνση: Τμήμα Ψυχολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, 541 24 Θεσσαλονίκη. Τηλ. +30 2310 997357, Fax: +30 2310 997384, E-mail: syngo@psy.auth.gr

1. Εισαγωγή

Δεσμοί προσκόλλησης χαρακτηρίζονται οι έντονοι συναισθηματικοί δεσμοί, βασικά στοιχεία των οποίων είναι η σταθερότητα, η ασφάλεια, η αλληλεξάρτηση και η μοναδικότητα των ατόμων (Brehm, 1992). Η κλασική τριλογία του Bowlby (1979, 1982), η οποία αναφέρεται στην προσκόλληση, τον αποχωρισμό και την απώλεια, διαμόρφωσε τις βασικές πτυχές της θεωρίας, ενώ οι έρευνες της Ainsworth (1978) προσέφεραν την εμπειρική της τεκμηρίωση. Η θεωρία της προσκόλλησης τονίζει ότι η φυσιολογική ανθρώπινη ανάπτυξη εξαρτάται από τη δημιουργία αμοιβαίων ικανοποιητικών διαπροσωπικών σχέσεων, και εξετάζει τον τρόπο με τον οποίο διαμορφώνεται η σχέση γονέα-παιδιού από τη βρεφική κιόλας ηλικία (Bowlby, 1979, 1982). Υποστηρίζει ένα αναπτυξιακό μοντέλο σύμφωνα με το οποίο η ποιότητα της σχέσης με τους γονείς στα πρώτα χρόνια της ζωής επηρεάζει τη γνωστική και τη συναισθηματική εξέλιξη σε όλα τα στάδια της εξέλιξης του ατόμου (Parkes, Hinde & Marris, 1991). Στη βρεφική και την πρώτη παιδική ηλικία η διαπροσωπική αλληλεπίδραση με τους γονείς στα πλαίσια ασφαλών και ανασφαλών σχέσεων, και ειδικά το πώς ο γονέας/τροφός ανταποκρίνεται στις συμπεριφορές προσκόλλησης του νηπίου διαμορφώνουν ενεργά μοντέλα προσκόλλησης ή προσδοκίες τόσο για τον εαυτό και τους άλλους όσο και για τις διαπροσωπικές σχέσεις (Hinde, 1995). Τα ενεργά μοντέλα προσκόλλησης έχουν συναισθηματικές και γνωστικές συνιστώσες οι οποίες γενικεύονται στις διαπροσωπικές σχέσεις, επηρεάζοντας και τα υπόλοιπα στάδια εξέλιξης του ατόμου (Collins & Read, 1994. Hazan & Shaver, 1994. Main, Kaplan, & Cassidy, 1985). Οι ατομικές διαφορές που παρατηρούνται στη συμπεριφορά των βρεφών σε σχέση με τους πρώτους τροφούς τους (Ainsworth et al., 1978), στις αναπαραστάσεις των ενηλίκων για τις σχέσεις τους με τους γονείς κατά την παιδική ηλικία, και τέλος στις αναπαραστάσεις τους με τους ερωτικούς συντρόφους, αποδίδονται στις διαφορές των

μοντέλων που ο καθένας μας έχει για τον εαυτό του και τους άλλους (Collins & Read, 1994. Main, Kaplan & Cassidy, 1985).

Ο βαθμός θετικότητας του μοντέλου του εαυτού απεικονίζει την αίσθηση της προσωπικής αυτοαξίας και κατ' επέκταση το βαθμό της προσδοκίας της θετικής ανταπόκρισης των άλλων στις ανάγκες του. Το μοντέλο του εαυτού είναι συνδεδεμένο με το βαθμό άγχους και εξάρτησης που βιώνει το άτομο στις στενές διαπροσωπικές του σχέσεις (Griffin & Bartholomew, 1994). Επιπλέον, τα ενεργά μοντέλα της προσκόλλησης έχουν ως πυρήνα τους το συναίσθημα. Τα άτομα με ασφαλή προσκόλληση έχουν ικανότητα πρόσβασης τόσο στα θετικά όσο και στα αρνητικά συναισθήματα, ενώ τα άτομα με ανασφαλή μοντέλα προσκόλλησης χρησιμοποιούν περιορισμένες στρατηγικές ρύθμισης των συναισθημάτων. Αυτές οι διαφορές στη ρύθμιση των συναισθημάτων οδηγούν συνειρμικά σε διαφοροποίηση του τρόπου με τον οποίο τα άτομα με διαφορετικούς τύπους προσκόλλησης βιώνουν τα θετικά και τα αρνητικά συναισθήματα, τόσο για τον εαυτό τους όσο και για τα άλλα άτομα με τα οποία συνάπτουν στενές συναισθηματικές σχέσεις (Mikulincer & Shaver, 2003. Mikulincer, Shaver & Pereg, 2003). Ερευνητικά ευρήματα υποστηρίζουν ότι τα άτομα με διαφορετικά ενεργά μοντέλα προσκόλλησης είναι προδιατεθειμένα να συμπεριφέρονται διαφορετικά, διότι σκέφτονται και αισθάνονται διαφορετικά (Collins, 1996).

Τα ενεργά μοντέλα προσκόλλησης δύσκολα μεταβάλλονται και γενικεύονται στις σχέσεις πέρα από την παιδική ηλικία και σε διαφορετικούς τύπους σχέσεων στην εφηβεία και την ενηλικίωση (Bretherton, 1991. Feeney, 1999. Kirkpatrick & Hazan, 1994). Η αλλαγή από τα ανασφαλή προς τα ασφαλή ενεργά μοντέλα προσκόλλησης φαίνεται ότι βασίζεται στη σταθερή και επαναλαμβανόμενη βίωση θετικών συναισθημάτων και στη σταδιακή αναδόμηση των ενεργών μοντέλων μέσω δύο διόδων: του γνωστικού και του συναισθηματικού. Φαίνεται, ωστόσο, ότι το συναισθηματικό μέρος των εργαζόμενων μοντέλων είναι

περισσότερο επιρρεπές στην αλλαγή από ό,τι το γνωστικό (Fredrickson, 2003. Kafetsios, 2003).

Ο Bowlby παρέχει ερευνητικές ενδείξεις για τη συνεχιζόμενη σημαντική ύπαρξη της προσκόλλησης παιδιού-γονέα κατά τη διάρκεια της προεφηβικής ηλικίας μέχρι την πρώτη ενήλικη ζωή, υποστηρίζοντας ότι η προσβασιμότητα στα πρωταρχικά πρόσωπα προσκόλλησης και η υποστήριξη που αυτά προσφέρουν αποτελούν τον ακρογωνιαίο λίθο διαμόρφωσης της προσωπικότητας και της εμπιστοσύνης προς τον εαυτό (Bowlby, 1979, 1982). Η ασφαλής προσκόλληση προς τους γονείς δημιουργεί μια ασφαλή βάση για τις υπόλοιπες στενές σχέσεις τις οποίες το άτομο συνάπτει στη μετέπειτα ζωή του. Στις πιο πρόσφατες κυρίως έρευνες υποστηρίζονται εμπειρικά θεωρητικές ιδέες οι οποίες υιοθετούν την άποψη του Bowlby (1982), ότι δηλαδή οι ασφαλείς σχέσεις με τους γονείς ενδυναμώνουν στους εφήβους την ανάπτυξη της εμπιστοσύνης προς τον εαυτό και τη διαμόρφωση των ατομικών τους χαρακτηριστικών, ενώ οι ανασφαλείς σχέσεις με τους γονείς προάγουν την επαναστατικότητα των εφήβων (Allen & Land, 1999. Grotevant & Cooper, 1986. Steinberg, 1990).

Η προσκόλληση προς τους γονείς φαίνεται ότι ασκεί επίδραση στην ψυχολογική και την κοινωνική προσαρμογή κατά τα χρόνια της εφηβείας και της πρώτης ενήλικης ζωής. Η ασφαλής προσκόλληση κατά την εφηβική ηλικία συνδέεται με λιγότερα ψυχολογικά προβλήματα, μικρότερα επίπεδα κατάθλιψης, άγχους και συναισθημάτων προσωπικής ανεπάρκειας (Kerns & Stevens, 1996. Paterson, Pryor & Field, 1995). Τα άτομα με ασφαλή προσκόλληση έχουν υψηλότερα επίπεδα αυτοεκτίμησης και υιοθετούν πιο λειτουργικές στρατηγικές αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων (Florian, Mikulincer & Bucholz, 1995. Kenny & Donaldson, 1991. Papini & Roggman, 1992). Ερευνητικά δεδομένα που εξετάζουν τη σύνδεση της προσκόλλησης με την ευεξία κατά τη διάρκεια της εφηβείας δείχνουν ότι η ασφαλής προσκόλληση προς τους γονείς συνδέεται πιο ισχυρά με την ευεξία, σε

σύγκριση με την προσκόλληση προς τους συνομηλίκους, και αφορά το συναισθηματικό δέσιμο και όχι την εγγύτητα προς το πρόσωπο προσκόλλησης (Greenberg, Siegel & Leitch, 1983). Από την άλλη πλευρά, ερευνητικά δεδομένα δείχνουν ότι κατά τα χρόνια της εφηβείας και της πρώτης ενήλικης ζωής το στενό δέσιμο προς τους γονείς φαίνεται να βρίσκεται σε σχέση σύγκρουσης με το στενό δέσιμο προς τους φίλους, με αποτέλεσμα η απρόσφορη σχέση προς τους γονείς να ωθεί το άτομο στη δημιουργία στενής σχέσης εξάρτησης από τους φίλους και αντίστροφα (Helsen, Vollebergh & Meeus, 2000).

Οι Walker και Greene (1987) στην έρευνά τους τονίζουν το σημαντικό ρόλο της προσκόλλησης προς τους γονείς στην αυτοεκτίμηση των εφήβων σε όλο το φάσμα της εφηβικής ηλικίας και της πρώτης νεότητας. Επιπλέον, ερευνητικά ευρήματα δείχνουν ότι στα άτομα με ασφαλή προσκόλληση υπάρχουν μικρότερες πιθανότητες εμπλοκής σε συμπεριφορές κατάχρησης ουσιών, σε εκδηλώσεις αντικοινωνικής, επιθετικής συμπεριφοράς και επικίνδυνης σεξουαλικής δραστηριότητας (Cooper, Shaver & Collins, 1998. Kobak & Sceery, 1988). Επίσης, τα άτομα αυτά φαίνεται πως καταφέρνουν να αντιμετωπίζουν τις αλλαγές εκπαιδευτικής βαθμίδας και τις μεταβατικές περιόδους με μεγαλύτερη επιτυχία και πως έχουν περισσότερο θετικές σχέσεις με τους συνομηλίκους και την οικογένεια (Kenny & Donaldson, 1991. Papini & Roggman, 1992). Η ασφαλής προσκόλληση προς τους γονείς φαίνεται να συνδέεται με τα επίπεδα της γνωστικής λειτουργίας των εφήβων και των νεαρών ενηλίκων. Ευρήματα τονίζουν τη σύνδεση μεταξύ της ασφαλούς προσκόλλησης προς τους γονείς και της ανεπτυγμένης ικανότητας αφαιρετικής σκέψης (Jacobsen, Edelstein & Hofmann, 1994). Επιπλέον, τα ερευνητικά ευρήματα δείχνουν ότι η ασφαλής προσκόλληση προς τους γονείς ή προς κάποιο δάσκαλο, σε συνδυασμό με τη θετική αυτοαντίληψη του ακαδημαϊκού εαυτού, είναι σημαντικοί προβλεπτικοί παράγοντες των θετικών ακαδημαϊκών κινήτρων (Learner & Kruger, 1997). Οι γονείς φαίνεται ότι παίζουν καθοριστικό

ρόλο στην ενδυνάμωση της ασφαλούς προσκόλλησης κατά τα χρόνια της εφηβείας (Laurson & Williams, 1997). Η σχέση γονέα-παιδιού στα χρόνια της εφηβείας διέπεται από σημαντικές μεταβατικές αλλαγές, οι οποίες περιλαμβάνουν τη μείωση του χρόνου αλληλεπίδρασης με αντιστάθμισμα την αύξηση του χρόνου αλληλεπίδρασης με τους συνομηλίκους, καθώς και το πέρασμα από την εξάρτηση προς τη βαθμιαία ανάπτυξη της αμοιβαίας επικοινωνίας. Τα παιδιά εφηβικής ηλικίας επωφελούνται από τη γονική υποστήριξη, η οποία προάγει την ανάπτυξη αυτονομίας και ενισχύει το συναισθηματικό δεσμό. Συγκεκριμένες δεξιότητες εκ μέρους των γονέων προάγουν την ασφαλή προσκόλληση, όπως είναι η διαθεσιμότητα, η ζεστασιά, η ενεργητική ακρόαση, η παρακίνηση, η αποδοχή των προσωπικών χαρακτηριστικών του παιδιού, η διαπραγμάτευση των κανόνων και των υπευθυνοτήτων (Allen & Hauser, 1996. Karavasilis, Doyle & Margolese, 1999). Η γονική υποστήριξη κατά τη διάρκεια μεταβατικών περιόδων (π.χ. αλλαγή εκπαιδευτικής βαθμίδας) προβλέπει και ερμηνεύει τη θετική προσαρμογή των εφήβων (Papini & Roggman, 1992).

2. Στόχοι και υποθέσεις της έρευνας

Βασικός στόχος της παρούσας έρευνας ήταν (α) η διερεύνηση της σχέσης μεταξύ των γνωστικών και των συναισθηματικών πλευρών της έννοιας του εαυτού κατά τα χρόνια της ύστερης εφηβείας και της πρώτης ενήλικης ζωής, και (β) η διερεύνηση της διαφοροποίησης των γνωστικών και των συναισθηματικών πτυχών στους τέσσερις τύπους, ασφαλούς, έμμονης, φοβικής και απορριπτικής προσκόλλησης. Αναμένουμε να υπάρχει σημαντική συσχέτιση μεταξύ των αυτοαντιλήψεων των ικανοτήτων και του θετικού και του αρνητικού συναισθήματος: πιο συγκεκριμένα, το ερευνητικό ενδιαφέρον εστίαστηκε στον εντοπισμό των αυτοαντιλήψεων που εξηγούν και συνεπώς προβλέπουν τα θετικά και τα αρνητικά συναισθήματα προς τον εαυτό. Σύμφωνα

με τον Epstein (1991), πίσω από κάθε συναίσθημα υπάρχει μια γνωστική δομή ή μια σειρά γνωστικών δομών. Όσον αφορά την έννοια του εαυτού, η οποία αποτελεί δομικό στοιχείο των ενεργών μοντέλων προσκόλλησης, φαίνεται να επηρεάζει τη συναισθηματική διάθεση, κάνοντάς τη να κυμαίνεται από την πιο χαρούμενη έως την πιο καταθλιπτική (Harter, 1992) και συνεπώς να συμβάλλει στη ρύθμιση των συναισθημάτων προς τον εαυτό και τους άλλους (Collins, 1996).

Αναμένουμε επίσης να διαφοροποιούνται τα επίπεδα τόσο των αυτοαντιλήψεων όσο και των συναισθημάτων προς τον εαυτό μεταξύ των ατόμων που ταξινομούνται στον ασφαλή και στους ανασφαλείς τύπους προσκόλλησης. Οι υποθέσεις που διατυπώθηκαν ως προς τους παραπάνω στόχους, και σύμφωνα με τα ερευνητικά ευρήματα, είναι οι ακόλουθες:

1. Οι γνωστικές πλευρές του εαυτού, οι αυτοαντιλήψεις των επιμέρους ικανοτήτων, συσχετίζονται με τις συναισθηματικές πλευρές του εαυτού, το θετικό και το αρνητικό συναίσθημα.
2. Οι γνωστικές πλευρές του εαυτού, οι αυτοαντιλήψεις των επιμέρους ικανοτήτων, προβλέπουν και ερμηνεύουν τις συναισθηματικές πλευρές του εαυτού, το θετικό και το αρνητικό συναίσθημα.
3. Τα άτομα που κατατάσσονται σε τύπους προσκόλλησης οι οποίοι εμπεριέχουν θετικό μοντέλο του εαυτού (ο ασφαλής και ο απορριπτικός τύπος προσκόλλησης) έχουν θετικότερες αυτοαντιλήψεις σε σύγκριση με τα άτομα τα οποία κατατάσσονται σε τύπους προσκόλλησης οι οποίοι εμπεριέχουν αρνητικό μοντέλο του εαυτού (έμμονος και φοβικός τύπος προσκόλλησης).
4. Τα άτομα με ασφαλή προσκόλληση έχουν μεγαλύτερο ποσοστό θετικού συναισθήματος και μικρότερο ποσοστό αρνητικού συναισθήματος, σε σύγκριση με τα άτομα που ταξινομούνται στους ανασφαλείς τύπους προσκόλλησης (έμμονος, φοβικός και απορριπτικός τύπος προσκόλλησης).

Πίνακας 1α
Επαγγελματικό επίπεδο γονέων των συμμετεχόντων

Κατηγορίες	Μητέρα		Πατέρας	
	N	%	N	%
Οικιακά/Ανεργος	224	51,3	11	2,5
Αγρότης/Εργάτης	17	3,9	41	9,5
Υπάλληλος/Ελ. Επαγγελματίας	194	44,4	378	87,5
Επιστήμονας	2	0,5	2	0,5
Σύνολο	437	100		100

Πίνακας 1β
Μορφωτικό επίπεδο γονέων των συμμετεχόντων

Κατηγορίες	Μητέρα		Πατέρας	
	N	%	N	%
Δημοτικό	131	29,1	116	25,9
Γυμνάσιο	76	16,9	59	13,2
Λύκειο	145	32,2	88	19,6
Τεχνική Σχολή	41	9,1	111	24,8
Πανεπιστήμιο	52	11,6	63	14,1
Μεταπτυχιακές Σπουδές	5	1,1	11	2,5
Σύνολο	450	100	448	100

3. Μέθοδος

Συμμετέχοντες

Το δείγμα αποτέλεσαν 460 άτομα ύστερης εφηβικής ηλικίας και πρώτης ενήλικης ζωής, 209 άνδρες και 251 γυναίκες, ηλικίας 18-25 χρόνων με μέσο όρο τα 21,25 χρόνια. Το 35,4% των συμμετεχόντων ήταν φοιτητές σε τμήματα Τ.Ε.Ι. και το 64,6% ήταν σπουδαστές σε τμήματα Ι.Ε.Κ. διαφόρων πόλεων της Ελλάδας. Η επιλογή του δείγματος έγινε με τυχαίο τρόπο ώστε να περιλαμβάνει διαφορετικές εκπαιδευτικές κατευθύνσεις. Συνδυάζοντας τα δεδομένα της κατανομής του επαγγέλματος και του μορφωτικού επιπέδου των γονέων των συμμετεχόντων,

θα μπορούσαμε να συμπεράνουμε ότι το δείγμα της παρούσας έρευνας εντάσσεται σε μεσαίο προς χαμηλό κοινωνικοοικονομικό επίπεδο (Πίνακες 1α και 1β).

Υλικό

Για τη διερεύνηση των υποθέσεων χρησιμοποιήθηκαν τα ακόλουθα ερωτηματολόγια αυτοαναφοράς:

Κλίμακα Μέτρησης της Έννοιας του Εαυτού. Η Κλίμακα Μέτρησης της Έννοιας του Εαυτού του Tennessee (Tennessee Self-Concept Scale, TSCS:2, Fitts & Warren, 1996) χρησιμο-

ποιήθηκε για τη διερεύνηση των αυτοαντιλήψεων. Αποτελείται από 82 αυτοπεριγραφικές ερωτήσεις με πενταβάθμια κλίμακα βαθμολόγησης. Από τις κλίμακες που περιέχει χρησιμοποιήθηκαν εκείνες που αφορούν συγκεκριμένες αυτοαντιλήψεις ικανοτήτων οι οποίες αντιστοιχούν σε σωματική, ηθική, προσωπική, οικογενειακή, κοινωνική αυτοαντίληψη, καθώς και δύο κλίμακες ελέγχου, της αυτοκριτικής και της προσποίησης ενός καλύτερου εαυτού. Κάθε επιμέρους κλίμακα αποτελείται από ερωτήσεις που αντιπροσωπεύουν την ταυτότητα του ατόμου (εσωτερικός εαυτός), τη συμπεριφορά (περιγραφή του εαυτού που παρατηρείται από τους άλλους) και την ικανοποίηση (απεικόνιση της διαφοράς μεταξύ ιδανικού και πραγματικού εαυτού). Τέλος, προκύπτουν δύο συγκεντρωτικές επιμέρους κλίμακες, η συνολική αυτοαντίληψη, η οποία απορρέει από το σύνολο των αυτοαντιλήψεων ικανοτήτων, και η κλίμακα της σύγκρουσης του εαυτού, η οποία αφορά τη διαφορά των θετικών και των αρνητικών ερωτήσεων, και μας πληροφορεί για το εάν το άτομο περιγράφει τον εαυτό του με θετικό ή αρνητικό τρόπο.

Οι συγκεκριμένες αυτοαντιλήψεις που χρησιμοποιήθηκαν στην έρευνα είναι οι ακόλουθες:

1. *Σωματική αυτοαντίληψη*: αντίληψη της φυσικής εμφάνισης, της σωματικής κατασκευής, της υγείας του ατόμου (π.χ. «είμαι ένα ελκυστικό άτομο», «έχω ένα υγιές σώμα»).
2. *Ηθική αυτοαντίληψη*: αντίληψη των ηθικών αξιών του ατόμου, της σχέσης του με τον Θεό, του εαυτού ως «καλού» ή «κακού» προσώπου, της ικανοποίησης από τη θρησκεία ή της έλλειψής της (π.χ. «είμαι ένα έντιμο άτομο», «είμαι ικανοποιημένος/-η από την ηθική μου συμπεριφορά»).
3. *Προσωπική αυτοαντίληψη*: αντίληψη των προσωπικών αξιών του ατόμου, αίσθηση της επάρκειάς του, αντίληψη της προσωπικότητάς του ξεχωριστά από τη σωματική του εικόνα και τις σχέσεις του με τους άλλους (π.χ. «δεν είμαι τόσο ευχάριστος/-η όσο θα έπρεπε», «είμαι ικανοποιημένος/-η με το να είμαι αυτό που είμαι»).
4. *Οικογενειακή αυτοαντίληψη*: αντίληψη της επάρκειας και της αξίας του ατόμου ως μέλους της οικογένειας (π.χ. «είμαι μέλος μιας ευτυχισμένης οικογένειας», «η οικογένειά μου θα με βοηθούσε πάντα σε κάθε είδους πρόβλημα»).
5. *Κοινωνική αυτοαντίληψη*: αντίληψη της αξίας και της επάρκειας του εαυτού σε σχέση με τις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις του με τους άλλους (π.χ. «δεν νιώθω άνετα με τους άλλους ανθρώπους», «είμαι πολύ θυμωμένος/-η με όλο τον κόσμο»).
6. *Ακαδημαϊκή/Εργασιακή αυτοαντίληψη*: αντίληψη της ικανότητας και της αξίας στα πλαίσια των χώρων σπουδών και εργασίας (π.χ. «δεν είμαι καλός/-η στη δουλειά που κάνω», «μου είναι εύκολο να καταλαβαίνω αυτό που διαβάζω»).

Η κλίμακα αυτή έχει χρησιμοποιηθεί σε πολλές έρευνες και έχει υψηλή αξιοπιστία και εγκυρότητα (Fitts & Warren, 1996). Έχει μεταφραστεί για τις ανάγκες της παρούσας έρευνας στην οποία ο δείκτης εσωτερικής αξιοπιστίας α του Cronbach κυμαίνεται μεταξύ των τιμών 0,72 και 0,75 για τις κλίμακες των έξι επιμέρους αυτοαντιλήψεων των ικανοτήτων. Για τις ευρύτερες κλίμακες της ταυτότητας, της ικανοποίησης και της συμπεριφοράς οι δείκτες αξιοπιστίας είναι 0,85, 0,79 και 0,70 αντίστοιχα.

Το Ερωτηματολόγιο Διερεύνησης Σχέσεων των Bartholomew και Horowitz. Το Ερωτηματολόγιο Διερεύνησης Σχέσεων των Bartholomew και Horowitz (Relationship Questionnaire, RQ, Bartholomew & Horowitz, 1991) αποτελείται από τέσσερις δηλώσεις, γενικές αυτοπεριγραφές, από τις οποίες η καθεμιά απεικονίζει ένα διαφορετικό τύπο προσκόλλησης προς τις στενές διαπροσωπικές σχέσεις. Η κάθε δήλωση εμπεριέχει δύο διαστάσεις, το μοντέλο του εαυτού, δηλαδή το βαθμό θετικότητας που το άτομο έχει για τον εαυτό του, και το μοντέλο του άλλου, δηλαδή τη θετικότητα που το άτομο έχει για τους υποθετικούς άλλους. Τα μοντέλα του εαυτού και του άλλου απεικονίζουν γενικές

προσδοκίες σχετικά με την αίσθηση αξίας του εαυτού και της διαθεσιμότητας των άλλων. Τα τέσσερα μοντέλα προσκόλλησης που προκύπτουν από αυτές τις δύο διαστάσεις θεωρούνται πρωτότυπες στρατηγικές ρύθμισης του συναισθήματος ασφάλειας στις στενές διαπροσωπικές σχέσεις. Οι κατασκευαστές του επισημαίνουν πως το συγκεκριμένο ερωτηματολόγιο μπορεί να προσαρμοστεί ώστε να χρησιμοποιηθεί για τη διερεύνηση της προσκόλλησης προς συγκεκριμένες σχέσεις. Στην παρούσα έρευνα μεταφράστηκε από τις συγγραφείς για να διερευνηθεί ο δεσμός προσκόλλησης προς τους γονείς, επακολούθησε η αντίστροφη μετάφραση, και τέλος ελέγχθηκε η πιστότητα του τελικού κειμένου με το αρχικό. Σχετικές έρευνες δείχνουν αξιοπιστία των αποτελεσμάτων και σταθερότητα από 8 μήνες έως και 4 χρόνια (Bartholomew & Horowitz, 1991. Kirkpatrick & Hazen, 1994). Το RQ έχει χρησιμοποιηθεί σε ένα ευρύ πεδίο ερευνών που αφορούν την προσκόλληση και τη σύνδεσή της με άλλους ψυχολογικούς παράγοντες (Cozzarelli et al., 2003. Klohnen et al., 2005. Ross & Spinner, 2001). Ένα παράδειγμα μίας από τις αυτοπεριγραφικές δηλώσεις, οι οποίες απεικονίζουν τους τέσσερις τύπους προσκόλλησης, είναι το ακόλουθο:

«Μου είναι εύκολο να πλησιάζω συναισθηματικά τους γονείς μου. Νιώθω άνετα να εξαρτώμαι από αυτούς και εκείνοι να εξαρτώνται από μένα. Δεν ανησυχώ μήπως μείνω μόνος/-η ή μήπως οι γονείς μου δεν με αποδέχονται» (**ασφαλής προσκόλληση**).

Κλίμακα Θετικού και Αρνητικού Συναισθήματος. Η Κλίμακα Θετικού και Αρνητικού Συναισθήματος (Positive And Negative Affect Scales, PANAS, Watson, Clark & Tellegen, 1988) αποτελείται από 20 λέξεις τυχαία καταναμημένες, οι οποίες περιγράφουν θετικούς (π.χ. ενθουσιώδης, υπερήφανος/-η, σε εγρήγορση) και αρνητικούς (π.χ. νευρικός/-η, αναστατωμένος/-η, ευέξαπτος/-η) συναισθηματικούς αυτοχαρακτηρισμούς. Αποτε-

λείται ουσιαστικά από δύο κλίμακες εκ των οποίων η καθεμιά αποτελείται από 10 χαρακτηρισμούς. Έρευνες επισημαίνουν ότι όταν το θετικό συναίσθημα βρίσκεται σε χαμηλό επίπεδο, τότε το άτομο βρίσκεται σε κατάσταση λύπης και λήθαργου (Tellegen, 1985. Watson & Clark, 1984), ενώ όταν το αρνητικό συναίσθημα βρίσκεται σε υψηλά επίπεδα, περιλαμβάνει αρνητικές διαστάσεις όπως θυμό, φόβο, νευρικότητα, περιφρόνηση, μη ικανοποίηση.

Η παρούσα κλίμακα είναι πενταβάθμια, με απαντήσεις που εκτείνονται από την επιλογή «πολύ λίγο» έως «πάρα πολύ». Όταν οι κλίμακες θετικού και αρνητικού συναισθήματος χρησιμοποιούνται με βραχυπρόθεσμες οδηγίες («αυτή τη στιγμή») τείνουν να είναι ευαίσθητες σε διακυμάνσεις διάθεσης, ενώ τείνουν να δείχνουν σταθερότητα χαρακτηριστικών διάθεσης όταν δίνονται με μακροπρόθεσμες οδηγίες («συνήθως») (Myers, 1999. Watson, Clark, & Tellegen, 1988). Στην παρούσα έρευνα δόθηκαν με μακροπρόθεσμες οδηγίες.

Ο δείκτης αξιοπιστίας α του Cronbach για την αγγλόφωνη έκδοση κυμαίνεται σε υψηλά επίπεδα, μεταξύ των τιμών 0,86 και 0,90 για την επιμέρους κλίμακα θετικού συναισθήματος, και από 0,84 έως 0,87 για την επιμέρους κλίμακα αρνητικού συναισθήματος, χωρίς να επηρεάζεται από τις εκάστοτε χρονικές οδηγίες. Επίσης, διαφάνηκε η σταθερότητα των μετρήσεων για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο των δύο μηνών, όταν δίνονται μακρόχρονες οδηγίες. Στην παρούσα έρευνα ο δείκτης εσωτερικής αξιοπιστίας α κυμαίνονταν σε ικανοποιητικές τιμές, μεταξύ των τιμών 0,71 και 0,78 για το θετικό συναίσθημα, και από 0,78 έως 0,82 για το αρνητικό συναίσθημα.

Διαδικασία

Τα ερωτηματολόγια αυτοαναφοράς συμπληρώθηκαν από τους σπουδαστές μέσα στη σχολική τάξη, κατά τη διάρκεια μιας διδακτικής ώρας. Η χορήγηση των ερωτηματολογίων γινόταν με τυχαία σειρά.

4. Αποτελέσματα

Κατανομή των συμμετεχόντων στους τύπους προσκόλλησης προς τους γονείς. Σχετικά με την κατανομή των συμμετεχόντων στους τύπους προσκόλλησης, προκύπτουν τα ακόλουθα ποσοστά: ως προς την προσκόλληση προς τους γονείς, το 42,7% (178 άτομα, 75 άνδρες και 103 γυναίκες) των συμμετεχόντων ταξινομήθηκε στην ασφαλή προσκόλληση, το 32,4% (135 άτομα, 77 άνδρες και 58 γυναίκες) στην απορριπτική, το 12,5% (52 άτομα, 12 άνδρες, 40 γυναίκες) στην έμμονη, και τέλος το 12,5% (52 άτομα, 14 άνδρες και 38 γυναίκες) στη φοβική προσκόλληση. Το ποσοστό των ατόμων που ταξινομήθηκαν στην απορριπτική προσκόλληση είναι αρκετά μεγαλύτερο συγκριτικά με το ποσοστό κατανομής που προτείνουν οι κατασκευαστές της κλίμακας (Bartholomew & Horowitz, 1991). Το υψηλό ποσοστό απορριπτικής προσκόλλησης προς τους γονείς πιθανώς ερμηνεύεται από τη δημογραφική ταυτότητα των συμμετεχόντων, καθώς ένα σημαντικό ποσοστό διανύει την περίοδο της ύστερης εφηβείας και της πρώτης νεότητας, η οποία χαρακτηρίζεται από συναισθηματική αναταραχή, αντιπαράθεση με τους γονείς και αναζήτηση της προσωπικής ταυτότητας (Weiss, 1991). Επιπλέον, διαμορφώνονται οι προσκολλήσεις προς τους συνομηλίκους και αυξάνεται ο βαθμός στον οποίο απευθύνονται προς αυτούς, αναζητώντας ανακούφιση σε περιόδους άγχους, με αποτέλεσμα να αποστασιοποιούνται από τους γονείς τους (Allen & Land, 1999. Carlo et al., 1999. Fraley & Davis, 1997).

Έλεγχος υποθέσεων. Προκειμένου να διερευνηθούν οι δύο πρώτες υποθέσεις της έρευνας σχετικά με τη σχέση μεταξύ των αυτοαντιλήψεων και του θετικού και του αρνητικού συναισθήματος, ελέγχθηκαν οι μεταξύ τους συσχετίσεις και εφαρμόστηκε η στατιστική μέθοδος πολλαπλής παλινδρόμησης ώστε να ελεγχθεί η προβλεπτική αξία των επιμέρους αυτοαντιλήψεων στο θετικό και το αρνητικό συναίσθημα. Προκειμένου να ελεγχθεί η τρίτη και η τέταρτη υπόθεση σχετικά με τη διαφοροποίηση των αυτοαντι-

λήψεων και του θετικού και του αρνητικού συναισθήματος στους τέσσερις τύπους προσκόλλησης προς τους γονείς, εφαρμόστηκε η στατιστική μέθοδος ανάλυσης διακύμανσης των μέσων όρων των αυτοαντιλήψεων και του θετικού και του αρνητικού συναισθήματος με ανεξάρτητο παράγοντα τον τύπο προσκόλλησης προς τους γονείς (one-way Anova). Στη συνέχεια εφαρμόστηκε ο έλεγχος πολλαπλών συγκρίσεων του Tukey (HSD) προκειμένου να δούμε τις διαφοροποιήσεις των μέσων όρων των μεταβλητών στους τέσσερις τύπους προσκόλλησης. Συγκεκριμένα, τα αποτελέσματα που προκύπτουν από τις στατιστικές αναλύσεις για τις τέσσερις υποθέσεις της έρευνας είναι τα ακόλουθα:

Σχέση μεταξύ των αυτοαντιλήψεων και του συναισθήματος

Η συσχέτιση των επιμέρους αυτοαντιλήψεων των ικανοτήτων με τη συνολική αυτοαντίληψη βρίσκεται σε ικανοποιητικά, υψηλά επίπεδα. Η συνολική αυτοαντίληψη συσχετίζεται θετικά με τις επιμέρους αυτοαντιλήψεις ικανοτήτων και παρουσιάζει την πιο υψηλή θετική συσχέτιση με την αυτοαντίληψη του προσωπικού εαυτού, η οποία αντανακλά την αντίληψη της προσωπικότητας και της επάρκειας του ατόμου ($r=0,865$, $p<0,001$). Υψηλές είναι επίσης οι συσχετίσεις της συνολικής αυτοαντίληψης με την αυτοαντίληψη του σωματικού εαυτού ($r=0,801$, $p<0,001$), καθώς και του ηθικού εαυτού ($r=0,760$, $p<0,001$). Οι αυτοαντιλήψεις των ικανοτήτων συσχετίζονται μεταξύ τους σε στατιστικά σημαντικό βαθμό (Πίνακας 2α).

Επιπλέον, όλες οι επιμέρους αυτοαντιλήψεις που εξετάστηκαν συσχετίζονται θετικά σε στατιστικά σημαντικό βαθμό με το θετικό συναίσθημα και αρνητικά με το αρνητικό συναίσθημα.

Το θετικό συναίσθημα συσχετίζεται θετικά σε στατιστικά υψηλότερο βαθμό με την αυτοαντίληψη του προσωπικού εαυτού ($r=0,528$, $p<0,001$), αλλά και με την αυτο-αντίληψη του ακαδημαϊκού/εργασιακού εαυτού ($r=0,527$, $p<0,001$). Το αρνητικό συναίσθημα συσχετίζεται αρνητικά σε στα-

Πίνακας 2α
Στατιστικά σημαντικές συσχετίσεις μεταξύ των υποκλιμάκων της Κλίμακας
Μέτρησης της Έννοιας του Εαυτού Tennessee

ΑΥΤΟΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ	1	2	3	4	5	6	7	8
1. Ταυτότητα								
2. Ικανοποίηση	0,666***							
3. Συμπεριφορά	0,739***	0,669***						
4. Σωματική αυτοαντίληψη	0,746***	0,687***	0,737***					
5. Ηθική αυτοαντίληψη	0,692***	0,679***	0,684***	0,467***				
6. Προσωπική αυτοαντίληψη	0,796***	0,782***	0,732***	0,693***	0,575***			
7. Οικογενειακή αυτοαντίληψη	0,642***	0,636***	0,590***	0,422***	0,494***	0,483***		
8. Κοινωνική αυτοαντίληψη	0,642***	0,694***	0,722***	0,519***	0,503***	0,632***	0,360***	
9. Ακαδημαϊκή/εργασιακή αυτοαντίληψη	0,473***	0,511***	0,523***	0,494***	0,424***	0,523***	0,387***	0,363***

*** $p < 0,001$

Πίνακας 2β
Στατιστικά σημαντικές συσχετίσεις των επιμέρους αυτοαντιλήψεων
με το θετικό και το αρνητικό συναίσθημα

Αυτοαντιλήψεις	Θετικό συναίσθημα	Αρνητικό συναίσθημα
1. Ταυτότητα	0,462***	-0,534***
2. Ικανοποίηση	0,509***	-0,508***
3. Συμπεριφορά	0,502***	-0,517***
4. Σωματική αυτοαντίληψη	0,470***	-0,477***
5. Ηθική αυτοαντίληψη	0,409***	-0,394***
6. Προσωπική αυτοαντίληψη	0,528***	-0,554***
7. Οικογενειακή αυτοαντίληψη	0,318***	-0,397***
8. Κοινωνική αυτοαντίληψη	0,428***	-0,449***
9. Ακαδημαϊκή/εργασιακή αυτοαντίληψη	0,527***	-0,334***

*** $p < 0,001$

Πίνακας 3α
Κατά βήμα ανάλυση πολλαπλής παλινδρόμησης με εξαρτημένη μεταβλητή το θετικό συναίσθημα και ανεξάρτητες μεταβλητές τις αυτοαντιλήψεις ικανοτήτων

Ανεξάρτητες μεταβλητές	beta	T	p	R	R ²
Προσωπικός εαυτός	0,269	5,192	0,000	0,541	0,292
Ακαδημαϊκός εαυτός	0,337	7,768	0,000	0,605	363
Κοινωνικός εαυτός	0,132	2,772	0,006	618	382
F(3,456)=89,90, p=0,000					

Σημείωση: Στον πίνακα περιλαμβάνονται μόνο οι μεταβλητές με στατιστικά σημαντική πρόβλεψη.

Πίνακας 3β
Κατά βήμα ανάλυση πολλαπλής παλινδρόμησης με εξαρτημένη μεταβλητή το αρνητικό συναίσθημα και ανεξάρτητες μεταβλητές τις αυτοαντιλήψεις ικανοτήτων

Ανεξάρτητες μεταβλητές	beta	t	p	R	R ²
Προσωπικός εαυτός	-0,299	-4,98	0,000	0,541	0,293
Οικογενειακός εαυτός	-0,146	-3,34	0,001	0,561	0,315
Κοινωνικός εαυτός	-0,138	-2,80	0,005	0,574	0,329
Φυσικός εαυτός	-0,128	-2,41	0,016	0,581	0,338
F(4, 455)=58,060, p=0,000					

Σημείωση: Στον πίνακα περιλαμβάνονται μόνο οι μεταβλητές με στατιστικά σημαντική πρόβλεψη.

τιστικά υψηλότερο βαθμό με την αυτοαντίληψη του προσωπικού εαυτού ($r=0,554, p<0,001$). Οι συσχετίσεις των αυτοαντιλήψεων με το θετικό και το αρνητικό συναίσθημα φαίνονται στον Πίνακα 2β.

Προκειμένου να διερευνήσουμε τη δεύτερη υπόθεση της έρευνάς μας, δηλαδή τους πιο σημαντικούς προβλεπτικούς παράγοντες του θετικού και του αρνητικού συναισθήματος, εφαρμόσαμε την κατά βήμα ανάλυση πολλαπλής παλινδρόμησης του θετικού και του αρνητικού συναισθήματος πάνω στις επιμέρους αυτοαντιλήψεις ικανοτήτων. Τα αποτελέσματα των αναλύσεων έδειξαν ότι ο σημαντικότερος προβλεπτικός παράγοντας του θετικού συναισθήματος είναι η προσωπική αυτοαντίληψη, ενώ συμβάλλουν επίσης η ακαδημαϊκή/εργασιακή και η κοινωνική αυτοαντίληψη. Στον Πίνακα 3α μπορούμε να δού-

με ότι η τιμή του R αυξάνεται καθώς προστίθενται σταδιακά η ακαδημαϊκή/εργασιακή και η κοινωνική αυτοαντίληψη, κατά συνέπεια μπορούμε να ερμηνεύσουμε το θετικό συναίσθημα σε μεγαλύτερο ποσοστό όταν υπάρχει αλληλεπίδραση και των τριών αυτοαντιλήψεων. Ένα ποσοστό 38% της συνολικής διακύμανσης ερμηνεύεται από το συνδυασμό των τριών επιμέρους αυτοαντιλήψεων.

Η ανάλυση της πολλαπλής παλινδρόμησης του αρνητικού συναισθήματος πάνω στις επιμέρους αυτοαντιλήψεις δείχνει ότι ο πιο σημαντικός προβλεπτικός παράγοντας του αρνητικού συναισθήματος είναι η προσωπική αυτοαντίληψη, ενώ συμβάλλουν επίσης η οικογενειακή, η κοινωνική και η σωματική αυτοαντίληψη. Στον Πίνακα 3β μπορούμε να δούμε ότι η τιμή του R αυξάνεται καθώς προστίθενται σταδιακά οι αυτοα-

Πίνακας 4
Ανάλυση διακύμανσης (Ανοva One-Way) των μέσων όρων των αυτοαντιλήψεων
με ανεξάρτητο παράγοντα την προσκόλληση προς τους γονείς και ανάλυση πολλαπλών
συγκρίσεων Tukey (HSD) μεταξύ των τεσσάρων ομάδων

Αυτοαντιλήψεις	Ασφαλής		Φοβική		Έμμομη		Απορριπτική		Τ.Σ.	F	p
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.			
1. Φυσικός εαυτός ^{1**2*}	53,4	6,8	49,7	8,0	49,8	6,5	52,5	7,6	3	5,51	0,001
2. Ηθικός εαυτός ^{1***2***3**}	47,6	5,3	43,5	6,0	43,5	6,3	45,0	7,1	3	10,27	0,000
3. Προσωπικός εαυτός ^{1***2**4**}	47,8	5,4	42,6	6,5	44,2	6,8	46,2	6,5	3	11,81	0,000
4. Οικογενειακός εαυτός ^{1***2***3***}	49,2	4,2	41,2	5,6	43,8	6,4	45,6	6,8	3	32,66	0,000
5. Κοινωνικός εαυτός ^{1***4**}	47,4	5,2	44,4	6,7	44,9	5,6	46,4	7,2	3	4,39	0,005
6. Ακαδημαϊκός/ Εργασιακός εαυτός ^{1**2***5**}	44,7	6,2	41,3	6,8	40,2	7,1	43,8	6,8	3	8,10	0,000

*p < 0,05, **p < 0,01, ***p < 0,001.

Ζεύγη συγκρίσεων: 1=Ασφαλής τύπος-Φοβικός τύπος προσκόλλησης, 2=Ασφαλής τύπος-Έμμομη τύπος προσκόλλησης, 3=Ασφαλής τύπος-Απορριπτικός τύπος προσκόλλησης, 4=Απορριπτικός τύπος-Φοβικός τύπος προσκόλλησης, 5=Απορριπτικός τύπος-Έμμομη τύπος προσκόλλησης.

ντιλήψεις του οικογενειακού, του κοινωνικού και του σωματικού εαυτού, κατά συνέπεια μπορούμε να ερμηνεύσουμε το αρνητικό συναίσθημα σε μεγαλύτερο ποσοστό όταν υπάρχει αλληλεπίδραση και των τεσσάρων αυτοαντιλήψεων. Ένα ποσοστό 34% της συνολικής διακύμανσης ερμηνεύεται από το συνδυασμό των τεσσάρων επιμέρους αυτοαντιλήψεων.

Σχέση των τύπων προσκόλλησης προς τους γονείς με τις αυτοαντιλήψεις

Αναφορικά με την προσκόλληση προς τους γονείς, και οι έξι αυτοαντιλήψεις, φυσικού, προσωπικού, οικογενειακού, ηθικού, ακαδημαϊκού/εργασιακού και κοινωνικού εαυτού, διαφοροποιούνται στους τέσσερις τύπους ασφαλούς, φοβικής, έμμομης και απορριπτικής προσκόλλησης σε στατιστικά σημαντικό βαθμό (Πίνακας 4).

Αναφορικά με τις επιμέρους αυτοαντιλήψεις, η στατιστική ανάλυση πολλαπλών συγκρίσεων μεταξύ των ομάδων δείχνει ότι ο ασφαλής τύπος προσκόλλησης διαφοροποιείται από τους τρεις υπόλοιπους ανασφαλείς τύπους, έχοντας υψηλότερες αυτοαντιλήψεις του ηθικού εαυτού και του οικογενειακού εαυτού. Ως προς το φυσικό, τον προσωπικό και τον ακαδημαϊκό εαυτό, ο ασφαλής τύπος έχει υψηλότερες αυτοαντιλήψεις σε σχέση με το φοβικό και τον έμμομη τύπο. Επίσης, ο απορριπτικός τύπος έχει υψηλότερη αυτοαντίληψη προσωπικού εαυτού σε σχέση με το φοβικό τύπο, καθώς και υψηλότερη αυτοαντίληψη ακαδημαϊκού εαυτού σε σχέση με τον έμμομη τύπο προσκόλλησης. Ως προς τον κοινωνικό εαυτό, ο ασφαλής τύπος έχει υψηλότερη αυτοαντίληψη σε σύγκριση με το φοβικό τύπο, και ο απορριπτικός σε σύγκριση με τον έμμομη τύπο προσκόλλησης.

Πίνακας 5
Ανάλυση διακύμανσης των μέσων όρων του θετικού και του αρνητικού συναίσθηματος ως προς την προσκόλληση προς τους γονείς

	Ασφαλής		Φοβική		Έμμομη		Απορριπτική		Τ.Σ.	F	p
	Μ.Ο.	Τ.Α.	Μ.Ο.	Τ.Α.	Μ.Ο.	Τ.Α.	Μ.Ο.	Τ.Α.			
Θετικό συναίσθημα 1**, 2**, 3*	34,5	4,58	31,7	5,39	31,9	5,09	33,0	5,25	3	6,88	0,000
Αρνητικό συναίσθημα 1***, 4***	21,9	6,26	26,7	6,88	24,6	7,73	21,9	6,59	3	9,30	0,000

* $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$.

Ζεύγη συγκρίσεων: 1=Ασφαλής τύπος-Φοβικός τύπος προσκόλλησης, 2=Ασφαλής τύπος-Έμμομος τύπος προσκόλλησης, 3=Ασφαλής τύπος-Απορριπτικός τύπος προσκόλλησης, 4=Απορριπτικός τύπος-Φοβικός τύπος προσκόλλησης.

Σχέση των τύπων προσκόλλησης προς τους γονείς με το θετικό και το αρνητικό συναίσθημα

Τα ευρήματα δείχνουν ότι το θετικό και το αρνητικό συναίσθημα διαφοροποιούνται στους τέσσερις τύπους προσκόλλησης προς τους γονείς (Πίνακας 5). Η ανάλυση πολλαπλής σύγκρισης μεταξύ των ομάδων (Tukey HSD) δείχνει ότι ο ασφαλής τύπος έχει υψηλότερο θετικό συναίσθημα σε σύγκριση με τους ανασφαλείς τύπους φοβικής, έμμομης και απορριπτικής προσκόλλησης, ενώ ο φοβικός τύπος χαρακτηρίζεται από υψηλότερο αρνητικό συναίσθημα σε σύγκριση με τον ασφαλή και τον απορριπτικό τύπο προσκόλλησης.

5. Συζήτηση

Στόχος της παρούσας έρευνας ήταν η διερεύνηση της σχέσης μεταξύ της αυτοαντίληψης και του θετικού και του αρνητικού συναίσθηματος, καθώς και η διερεύνηση της διαφοροποίησης γνωστικών (αυτοαντίληψεις) και συναισθηματικών (θετικό και αρνητικό συναίσθημα) συστατικών της έννοιας του εαυτού στους τέσσερις τύπους προσκόλλησης. Η προσοχή μας εστιάστηκε στην αυτοαντίληψη, καθώς το μο-

ντέλο του εαυτού είναι δομικό στοιχείο των ενεργών μοντέλων προσκόλλησης κατά την ενήλικη ζωή.

Τα αποτελέσματα επιβεβαιώνουν τη σχέση των αυτοαντίληψεων και των συναισθηματικών παραγόντων κατά την ύστερη εφηβική ηλικία και την πρώτη ενήλικη ζωή. Εξετάζοντας ποιες αυτοαντίληψεις αποτελούν προβλεπτικούς παράγοντες και εξηγούν τα επίπεδα του θετικού και του αρνητικού συναίσθηματος, βρέθηκε ότι ο πιο σημαντικός προβλεπτικός παράγοντας του θετικού συναίσθηματος είναι η προσωπική αυτοαντίληψη, η οποία σε συνδυασμό με τις αυτοαντίληψεις του ακαδημαϊκού/εργασιακού και του κοινωνικού εαυτού προβλέπουν τα επίπεδα του θετικού συναίσθηματος. Από την άλλη πλευρά, ο πιο σημαντικός προβλεπτικός παράγοντας του αρνητικού συναίσθηματος είναι πάλι η προσωπική αυτοαντίληψη, η οποία, σε συνδυασμό με τις αυτοαντίληψεις του οικογενειακού, του κοινωνικού και του φυσικού εαυτού προβλέπει τα επίπεδα του αρνητικού συναίσθηματος.

Τα ευρήματα έδειξαν ότι η προσωπική αυτοαντίληψη, η οποία αντανακλά την αντίληψη που το άτομο έχει για την προσωπικότητά του καθώς και για την προσωπική του επάρκεια, είναι η σημαντικότερη αυτοαντίληψη, σε σχέση με τις υπόλοιπες αυτοαντίληψεις ικανοτήτων που εξετάστηκαν, για την πρόβλεψη τόσο του θετικού όσο

και του αρνητικού συναισθήματος. Ενώ ερευνητικά δεδομένα τονίζουν ότι οι αντιλήψεις της φυσικής εμφάνισης, της ερωτικής αποδοχής και της ελκυστικότητας σταδιακά γίνονται ολοένα και σημαντικότεροι παράγοντες της αυτοεκτίμησης και των θετικών συναισθημάτων κατά την εφηβική ηλικία (Bracken, 1996. Δασκάλου & Συγκολλίτου, 2003. Harter, 1990. Marsh, 1989), η παρούσα έρευνα σηματοδοτεί ότι κατά την ύστερη εφηβική ηλικία και κατά τα πρώτα χρόνια της ενήλικης ζωής προέχει η αυτοαντίληψη της προσωπικότητας ως προβλεπτικός παράγοντας των θετικών και των αρνητικών συναισθημάτων που τα νεαρά άτομα έχουν για τον εαυτό τους. Η θετική αυτοαντίληψη του προσωπικού εαυτού, δηλαδή των ικανοτήτων, των δεξιοτήτων και γενικότερα της προσωπικής επάρκειας, φαίνεται να προβλέπει το υψηλό θετικό συναίσθημα και το χαμηλό αρνητικό συναίσθημα ατόμων ύστερης εφηβικής ηλικίας και πρώτης ενήλικης ζωής, αποτελώντας τον πιο σημαντικό παράγοντα πρόβλεψης σε σύγκριση με τις υπόλοιπες αυτοαντιλήψεις που εξετάστηκαν. Κατά συνέπεια, η ενίσχυση της αντίληψης της προσωπικότητας του ατόμου και της αίσθησης της προσωπικής επάρκειας μπορεί να συμβάλει στη ρύθμιση του θετικού και του αρνητικού συναισθήματος του ατόμου. Η ενδυνάμωσή της μπορεί να αυξήσει το θετικό συναίσθημα, για το οποίο τα ερευνητικά δεδομένα τονίζουν ότι αποτελεί ασπίδα ψυχικής υγείας του ατόμου (Fredrickson, 2001, 2003). Ωστόσο, η πολυπλοκότητα της σχέσης μεταξύ αυτοαντιλήψεων και συναισθήματος προς τον εαυτό χρήζει περαιτέρω διερεύνησης, ώστε να ανιχνευτούν οι κατευθύνσεις των επιμέρους σχέσεων και ο ενδεχόμενος βαθμός αλληλεπίδρασής τους.

Εξετάζοντας τη σχέση των αυτοαντιλήψεων και του συναισθήματος με την προσκόλληση προς τους γονείς, φαίνεται ότι οι αυτοαντιλήψεις και οι συναισθηματικοί παράγοντες διαφοροποιούνται στους τέσσερις τύπους προσκόλλησης προς τους γονείς. Τα ερευνητικά δεδομένα δείχνουν ότι τα άτομα με φοβικό και με έμ-

μο αυτο-αντιλήψεις σε σχέση με τον ασφαλή και εν μέρει με τον απορριπτικό τύπο προσκόλλησης. Το παρόν εύρημα είναι άμεσα συνυφασμένο με τη θεωρία προσκόλλησης, η οποία επισημαίνει ότι οι δύο αυτοί τύποι, της φοβικής και της έμμονης προσκόλλησης, χαρακτηρίζονται από αρνητικό μοντέλο του εαυτού, ενώ τα άτομα με θετικό μοντέλο του εαυτού που αναπτύσσουν δεσμούς ασφαλούς και απορριπτικής προσκόλλησης χαρακτηρίζονται από υψηλά επίπεδα αυτοεκτίμησης (Feeney & Noller, 1990). Τα άτομα με ασφαλή προσκόλληση έχουν θετικότερες αυτοαντιλήψεις οικογενειακού εαυτού και ηθικού εαυτού σε σχέση με τους ανασφαλείς τύπους, επιβεβαιώνοντας έτσι δεδομένα ερευνών τα οποία τονίζουν ότι τα άτομα με ασφαλή προσκόλληση αναφέρουν θετικές σχέσεις με την οικογένειά τους και σχέσεις εμπιστοσύνης προς τους άλλους (Diehl et al., 1998. Park, Crocker & Mickelson, 2004. Walker & Greene, 1987). Συμπληρωματικά, διαφαίνεται από δεδομένα ερευνών ότι τα άτομα με ανασφαλείς τύπους προσκόλλησης έχουν περισσότερες πιθανότητες να εμφανίσουν συμπτώματα μη προσαρμογής, καθώς και προβλήματα διαγωγής (Mikulincer, Shaver & Pereg, 2003).

Επιπλέον, το συναίσθημα φαίνεται πως διαφοροποιείται μεταξύ των τεσσάρων τύπων προσκόλλησης. Ο ασφαλής τύπος συνδέεται με υψηλό επίπεδο θετικού συναισθήματος, σε σχέση με τους ανασφαλείς τύπους, ενώ ο φοβικός τύπος προσκόλλησης συνδέεται με υψηλό επίπεδο αρνητικού συναισθήματος, σε σχέση με τον ασφαλή και τον απορριπτικό τύπο προσκόλλησης. Τα ερευνητικά δεδομένα τονίζουν ότι τα ασφαλή άτομα, σε σύγκριση με τα ανασφαλή, αναφέρουν περισσότερα θετικά συναισθήματα για τον εαυτό τους, όσο και για τις σχέσεις τους με τους άλλους (Kafetsios & Nezelek, 2002. Leondari & Kiosseoglou, 2002. Simpson, Rholes & Nelligan, 1992). Ευρήματα ερευνών τονίζουν ότι άτομα με ασφαλή τύπο προσκόλλησης χρησιμοποιούν στρατηγικές ρύθμισης του συναισθήματος οι οποίες ελαχιστοποιούν το στρες και το άγχος, δίνοντας παράλληλα έμφα-

ση στα θετικά συναισθήματα. Άτομα με ανασφαλή τύπο προσκόλλησης ακολουθούν στρατηγικές ρύθμισης του συναισθήματος που εστιάζουν στα αρνητικά συναισθήματα, βιώνοντας τις διαπροσωπικές ή άλλες καταστάσεις ως περισσότερο αγχογόνες ή τείνοντας να καταπιέζουν τα συναισθήματά τους. Τα άτομα που χαρακτηρίζονται από τύπους αποφευκτικής προσκόλλησης καταπιέζουν τα αρνητικά τους συναισθήματα, ενώ οι τύποι έμμονης προσκόλλησης δίνουν μεγαλύτερη έμφαση στα αρνητικά τους συναισθήματα (Dozier & Kobak, 1992). Ο τρόπος ρύθμισης των συναισθημάτων αποτελεί γνώρισμα της προσωπικότητας άμεσα συνδεδεμένο με τον τύπο προσκόλλησης (Fuendeling, 1998). Τα παρόντα ευρήματα επιβεβαιώνουν τα ευρήματα συναφών ερευνών τονίζοντας τη σημαντικότητα της ασφαλούς σχέσης προσκόλλησης προς τους γονείς για την ανάπτυξη θετικών αυτοαντιλήψεων και θετικού συναισθήματος προς τον εαυτό κατά τα χρόνια της πρώτης νεότητας.

Από τα ευρήματα της παρούσας έρευνας διαφαίνεται η σημαντικότητα της θεωρίας προσκόλλησης ως ερμηνευτικού πλαισίου των ατομικών διαφοροποιήσεων των γνωστικών και των συναισθηματικών στοιχείων του εαυτού. Είναι σημαντικό να επιστήσουμε την προσοχή μας στο ότι τα άτομα με φοβικό τύπο προσκόλλησης έχουν τις χαμηλότερες αυτοαντιλήψεις και το μεγαλύτερο ποσοστό αρνητικού συναισθήματος σε σύγκριση με τους λοιπούς τύπους προσκόλλησης. Ερευνητικά ευρήματα τονίζουν πως τα άτομα με ανασφαλείς τύπους προσκόλλησης έχουν μεγαλύτερες πιθανότητες να εμφανίσουν συμπτώματα μη προσαρμογής (Fonagy et al., 1995. Rosenstein & Horowitz, 1996), διαταραχές άγχους (Mickelson, Kessler & Shaver, 1997), προβλήματα διαγωγής και συγκεκριμένες διαταραχές προσωπικότητας (Mikulincer, Shaver & Pereg, 2003). Κατά συνέπεια, τα παρόντα ευρήματα θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν σε προγράμματα συμβουλευτικής, παρέμβασης και προαγωγής της ψυχικής υγείας των εφήβων και των νεαρών ενηλίκων.

Βιβλιογραφία

- Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E., & Wall, S. (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. Hillsdale, N.J.: Erlbaum.
- Allen, J. P., & Hauser, S. T. (1996). Autonomy and relatedness in adolescent-family interactions as predictors of young adults' states of mind regarding attachment. *Development and Psychopathology*, 8, 793-809.
- Allen, J. P., & Land, D. (1999). Attachment in adolescence. In J. Cassidy & P. R. Shaver (Eds), *Handbook of attachment* (pp. 319-335). New York: Guilford.
- Bartholomew, K. & Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adults: A test of the four-category model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61, 226-244.
- Bowlby, J. (1979). *The making and breaking of affectional bonds*. London: Tavistock.
- Bowlby, J. (1982). *Attachment*. New York: Basic Books.
- Bracken, B. A. (1996). *Handbook of self-concept: Developmental, social and clinical considerations*. New York: Wiley.
- Brehm, S.S. (1992). *Intimate relationships*. New York: McGraw-Hill Series.
- Bretherton, I. (1991). The roots and growing points of attachment theory. In C. M. Parkes, J. S. Hinde & P. Marris (Eds), *Attachment across the life cycle* (pp. 9-32). London: Routledge.
- Carlo, G., Fabes, R. A., Laible, D. & Kupanoff, K. (1999). Early adolescence and prosocial/moral behavior II: The role of social and contextual influences. *Journal of Early Adolescence*, 19 (2), 133-148.
- Collins, N. L. (1996). Working models of attachment: Implications for explanation, emotion and behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, 71, 4, 810-832.
- Collins, N. L. & Read, S. J. (1994). Cognitive representations of attachment: The structure and function of working models. *Advances in Personal Relationships*, 5, 53-90.

- Cooper, M. L., Shaver, P. R. & Collins, N. L. (1998). Attachment styles, emotion regulation, and adjustment in adolescence. *Journal of Personality and Social Psychology, 74*, 1380-1397.
- Cozzarelli, C., Karafa, J. A., Collins, N. L. & Tagler, M. J. (2003). Stability and change in adult attachment styles: Associations with personal vulnerabilities, life events, and global construal of self and others. *Journal of Social and Clinical Psychology, 22*, 315-346.
- Δασκάλου Β. & Συγκολίτου, Ε. (2003). Σχέση συναισθηματικών παραγόντων με την έννοια του εαυτού κατά την εφηβεία. *Ψυχολογία, 10* (4), 462-480.
- Diehl, M., Elnick, A. B., Bourbeau, L. S. & Labouvie-Vief, G. (1998). Adult attachment styles: Their relations to family context and personality. *Journal of Personality and Social Psychology, 74*, 1656-1669.
- Dozier, M. & Kobak, R. R., (1992). Psychophysiology and adolescent attachment interviews: Converging evidence for repressing strategies. *Child Development, 63*, 1473-1480.
- Epstein, S. (1991). Cognitive-experiential self theory: Implications for developmental psychology. In M. R. Gunnar & L. A. Sroufe (Eds), *Self processes and development* (vol. 23, pp. 111-139). Hillsdale, N.J. Erlbaum.
- Feeney, J. A. (1999). Adult romantic attachment and couple relationships. In J. Cassidy & P. R. Shaver (Eds), *Handbook of attachment* (pp. 355-377). New York: Guilford.
- Feeney, J. A. & Noller, P. (1990). Attachment styles as a predictor of adult romantic relationships. *Journal of Personality and Social Psychology, 58*, 81-291.
- Fraley, R. C. & Davis, K. E. (1997). Attachment formation and transfer in young adults' close friendships and romantic relationships. *Personal Relationships, 4*, 131-144.
- Fitts, W. H. & Warren, W. L. (1996). *Tennessee Self-Concept Scale, TSCS:2*, Manual, Second Edition, Western Psychological Services.
- Florian, V., Mikulincer, M. & Bucholtz, I. (1995). Effects of adult attachment style on the perception and search for social support. *Journal of Psychology, 129*, 665-676.
- Fonagy, P., Steele, M., Steele, H., Leigh, T., Kennedy, R., Mattoon, G. & Target, M. (1995). Attachment, the reflective self, and borderline states: The predictive specificity of the Adult Attachment Interview and pathological emotional development. In S. Goldberg, R. Muir, & J. Kerr (Eds), *Attachment theory: Social, developmental and clinical perspectives* (pp. 233-278). New York: Analytic Press.
- Fredrickson, B. L. (2003). The value of positive emotions. *American Scientist, 91*, 330-335.
- Fredrickson, B. L. (2001). The role of positive emotions in positive psychology: The broaden-and-build theory of positive emotions. *American Psychologist, 56*, 218-226.
- Fuendeling, J. M. (1998). Affect regulation as a stylistic process within attachment style. *Journal of Social and Personal Relationships, 15*, 291-322.
- Greenberg, M., Siegel, J. & Leitch, C. (1983). The nature and importance of attachment relationships to parents and peers during adolescence. *Journal of Youth and Adolescence, 12*, 373-386.
- Griffin, D. & Barhtolomew, K. (1994). Models of the self and other: fundamental dimensions underlying measures of adult attachment. *Journal of Personality and Social Psychology, 67*, 33, 430-445.
- Grotevant, H. & Cooper, C. (1986). Individuation in family relationships. *Human Development, 29*, 82-100.
- Harter, S. (1990). Causes, correlates and the functional role of global self-worth: A life-span perspective. In R. J. Sternberg & J. J. Kolligian (Eds), *Competence considered* (pp. 67-97). New Haven, CT: Yale University Press.
- Harter, S. (1992). *Visions of self: Beyond the Me and the mirror*. Paper presented at the Nebraska Symposium on Motivation, Nebraska, Minnesota.
- Hazan, C. & Shaver, P. (1994). Attachment as an organizational framework for research on close relationships. *Psychological Inquiry, 5*, 1-22.
- Helsen, M., Vollebergh, W. & Meeus, W. (2000). Social support from parents and friends and

- emotional problems in adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 29, 319-335.
- Hinde, R. A. (1995). A suggested structure for a science of relationships. *Personal Relationships*, 2, 1-16.
- Hinde, R. A. (1995). A suggested structure for a science of relationships. *Personal Relationships*, 2, 1-16.
- Jacobsen, T., Edelstein, W., & Hofmann, V. (1994). A longitudinal study of the relation between representations of attachment in childhood and cognitive functioning in childhood and adolescence. *Developmental Psychology*, 30, 112-124.
- Kafetsios, K. (2003). Attachment, emotion regulation and psychological well being: Review and clinical applications. *Encephalos*, 40, 30-45.
- Kafetsios, K. & Nezlek, J. B. (2002). Attachment in everyday social interaction. *European Journal of Social Psychology*, 32, 5, 719-735.
- Karavasilis, K., Doyle, A. B. & Margolese, S. K. (1999). *Links between parenting styles and adolescent attachment*. Poster presented at the biennial meetings of the Society for Research in Child Development, Albuquerque, April.
- Kenny, M. E. & Donaldson, G. A. (1991). Contributions of parental attachment and family structure to the social and psychological functioning of first-year college students. *Journal of Counselling Psychology*, 38, 479-486.
- Kerns, K. A. & Stevens, A. C. (1996). Parent-child attachment in late adolescence: Links to social relations and personality. *Journal of Youth and Adolescence*, 25, 323-342.
- Kirkpatrick, L. A. & Hazan C. (1994). Attachment styles and close relationships: A four-year prospective study. *Personal Relationships*, 1, 123-142.
- Klohnen, E. C., Weller, J. A., Luo, S. & Choe, M. (2005). Organization and predictive power of general and relationship-specific attachment models: One for all, and all for one? *Personality and Social Psychology Bulletin*, 31, 12, 1665-1682.
- Kobak, R., & Sceery, A. (1988). Attachment in late adolescence: Working models, affect regulation, and representations of self and others. *Child Development*, 59, 135-146.
- Laursen, B. & Williams, V. A. (1997). Perceptions of interdependence and closeness in family and peer relationships among adolescents with and without romantic partners. In S. Shulman & W. A. Collins (Eds.), *Romantic Relationships: Attachment in Adolescence and Adjustment in adolescence: Developmental perspectives. New directions for child development*, No. 78. San Francisco, CA: Jossey-Bass .
- Learner, D. G. & Kruger, L.G. (1997). Attachment, self-concept, and academic motivation in high-school students. *Am J Orthopsychiatry*. 67, 3, 485-492.
- Leondari, A. & Kiosseoglou, G. (2002). Parental psychological control and attachment in late adolescents and young adults. *Psychological Control*, 90, 1015-1030.
- Levy, K. N., Blatt, S. J. & Shaver, P. R. (1998). Attachment styles and parental rejection. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74, 407-419.
- Main, M., Kaplan, K. & Cassidy J. (1985). Security in infancy, childhood and adulthood: A move to the level of representation. In I. Bretherton & E. Waters (Eds), *Growing points of attachment theory and research. Monographs of the Society for Research in Child Development*, 50, 66-104.
- Marsh, H. W. (1989). Age and sex effects in multiple dimensions of self-concept: Pre adolescence to early-adulthood. *Journal of Educational Psychology*, 81, 417-430.
- Mickelson, K. D., Kessler, R. C. & Shaver, P. R. (1997). Adult attachment in a nationally representative sample. *Personality and Social Psychology*, 73, 1092-1106.
- Mikulincer, M. & Shaver, P. R. (2003). The attachment behavioural system in adulthood: Activation, psychodynamics, and interpersonal processes. In M. Zanna (Ed.), *Advances in experimental social psychology*, Vol. 35. New York: Academic Press.
- Mikulincer, M., Shaver, P. R. & Pereg, D. (2003). Attachment theory and affect regulation: The

- dynamics, development and cognitive consequences of attachment-related strategies. *Motivation and Emotion*, 27, 77-102.
- Myers, D. G. (1999). *Social psychology*. Boston, MA: McGraw Hill.
- Papini, D. R. & Roggman, L. A. (1992). Adolescent perceived attachment to parents in relation to competence, depression, and anxiety: A longitudinal study. *Journal of Early Adolescence*, 12, 420-440.
- Park, L. E., Crocker, J. & Mickelson, K. D. (2004). Attachment styles and contingencies of self-worth. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 30 (10), 1243-1254.
- Parkes, C. M., Hinde, J. S. & Marris, P. (1991). *Attachment across the life cycle*. London: Routledge.
- Paterson, J., Pryor, J. & Field, J. (1995). Adolescent attachment to parents and friends in relation to aspects of self-esteem. *Journal of Youth and Adolescence*, 24, 365-337.
- Rosenstein, D. S. & Horowitz, H. A. (1996). Adolescent attachment and psychopathology, *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 64, 2, 244-253.
- Ross, L. R. & Spinner, B. (2001). General and specific attachment representations in adulthood: Is there a relationship? *Journal of Social and Personal Relationships*, 18, 747-766.
- Simpson, J. A., Rholes, W. S. & Nelligan, J. S. (1992). Support seeking and support giving within couples in an anxiety-provoking situation: The role of attachment styles. *Journal of Personality and Social Psychology*, 62, 434-446.
- Slade, A. (1999). Attachment theory and research: Implications for the theory and practice of individual psychotherapy with adults. In J. Cassidy & P. R. Shaver (Eds), *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications* (pp. 575-594). New York: Guilford Press.
- Steinberg, L. (1990). Autonomy, conflict, and harmony in the family relationship. In S. S. Feldman & G. R. Elliott (Eds), *At the threshold: The developing adolescent* (pp. 255-276). Cambridge, MA: Harvard Press.
- Tellegen, A. (1985). Structures of mood and personality and their relevance to assessing anxiety, with an emphasis to self-report. In A. H. Tuma & J. D., Maser (Eds), *Anxiety and the anxiety disorders* (pp. 681-706). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Walker, L. S. & Greene, J. W. (1987). Negative life events, psychosocial resources, and psychophysiological symptoms in adolescents. *Journal of Clinical Child Psychology*, 16, 29-36.
- Watson, D. & Clark, L. A. (1984). Negative affectivity: The disposition to experience aversive emotional states. *Psychological Bulletin*, 96, 465-490.
- Watson, D., Clark, L. A. & Tellegen, A. (1988). Development and validation of brief measures of positive and negative affect: The PANAS Scales. *Journal of Personality and Social Psychology*, 50, 1063-1070.
- Weiss, R. S. (1991). The attachment bond in childhood and adulthood. In C. M. Parkes, J. Stevenson-Hinde, & P. Marris (Eds.), *Attachment across the life cycle* (pp. 66-76), London: Routledge.

The relation between self-concept and positive and negative affect during early adulthood, and the differentiation of self-concept and affect among attachment styles towards parents

VASSILIKI DASKALOU¹

EFTHYMIA SYNGOLLITOU²

ABSTRACT

The aim of the present study was to examine the links between the aspects of the self-concept, i.e., physical, moral, family, personal, social and academic, occupational self concept, and positive and negative affect. The differentiation of the level of specific self-concepts of abilities and positive and negative affect, with respect to the attachment style towards parents, was also examined. Firstly, we assumed that specific self-concepts of abilities are highly correlated and predicted the positive and negative affect. Secondly, we assumed that self-concepts as well as positive and negative affect are differentiated among secure and insecure attachment styles towards parents. A sample of 460 young adults (209 men, 251 women), 18-25 years old, participated in the study. Specifically, the participants completed the following self-report questionnaires: (a) the Tennessee Self-Concept Scale (TSCS-2, Fitts & Warren, 1996), (b) the Positive and Negative Affect Scale (PANAS, Watson, Clark & Tellegen, 1988), and (c) the Relationship Questionnaire (RQ, Bartolomew & Horowitz, 1991). A series of multiple regression analyses indicated the specific self-concepts which are correlated and significantly predicted the positive and negative affect. Personal self-concept was the most important predictor of both positive and negative affect. Moreover one-way Anova indicated that different attachment styles to parents are related to different levels of self-concepts of abilities, as well as different levels of positive and negative affect, implying applications to counseling and psychological intervention of young adults.

Key words: Self-concept, Positive and negative affect, Attachment.

1. *Address:* Department of Psychology, Aristotle University of Thessaloniki, 541 24 Thessaloniki, Tel.: +30 2310 99 73 57, Fax: +30 2310 99 73 32, E-mail: vasod@psy.auth.gr
2. *Address:* Department of Psychology, Aristotle University of Thessaloniki, 541 24 Thessaloniki, Tel. +30 2310 99 73 57, Fax: +30 2310 99 73 84, E-mail: syngo@psy.auth.gr